

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ

સેકન્ડ અપીલ નં.૨૯/૧૯૮૬

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી રવિ આર. ત્રિપાઠી

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ

	હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?
પ	શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?

=====

દેવીબેન ચૂનીલાલ & ૧....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

પટેલ અંબાલાલ પૂંજીરામ & ૧૪....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

સુશ્રી વસુબેન પી શાહ, વકીલ અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૨ માટે

સુશ્રી રેણુ આર. સિંહ, વકીલ અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ માટે

અવસાન પામેલ અરજદાર, વકીલ સામાવાળા(ઓ) નં. ૪, ૪.૧.૨, ૬, ૬.૧.૧
- ૬.૧.૨, ૬.૨.૧ - ૬.૨.૨, ૭ - ૮, ૧૨ - ૧૨.૧, ૧૩.૨, ૧૪ માટે શ્રી
એમ આઈ હાવા, વકીલ

શ્રીમતી નસરિન શેખ, વકીલ સાથે શ્રી ચાણક્ય ભાવસાર, વકીલ
સામાવાળા(ઓ) નં. માટે

૧,૩,૫,૧૦,૧૧,૧૪.૨.૩,૧૪.૨.૪ સામાવાળા(ઓ) નં. માટે નોટિસ
બજવવામાં આવેલ

૧,૫,,,,૯,૧૦,૧૧,૧૨.૧.૧,૧૨.૧.૪,૧૨.૧.૨,૧૨.૧.૩,૧૪.૨.૨,૧૪.૨.
૪,૧૪.૨.૩ સામાવાળા(એસ) નં. ૪.૧.૪ માટે નોટિસ બિનતામિલ,

૧૨.૩,૧૨.૪,૧૩ સામાવાળા(એસ) નં. માટે બિનતામિલ-મુદત સમાપ્ત
(એન)

૨,૪.૨,૪.૧.૩,૪.૧.૧,૬.૧.૩,૮.૧,૮.૨,૧૨.૧,૧૨.૨,૧૩.૨.૧,૧૩.૨.૩
,૧૩.૨.૨,૧૪.૩,૧૪.૨.૫,૧૪.૨.૧, ૧૫

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી રવિ આર. ત્રિપાઠી

તારીખ : ૨૮/૦૮/૨૦૧૪

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની બીજી અપીલ બે અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, (૧)
શ્રીમતી દેવીબેન ચુનીલાલ અને (૨) નટવરલાલ મણિલાલ પંડિત. દલીલો
દરમિયાન, અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું કે અપીલકર્તા નં. ૧
અને ૨ પતિ-પત્ની હતા અને અપીલકર્તા નં. ૨નું વર્ષ ૧૯૯૩માં અવસાન થયું

હતું. અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે તારીખ ૨૧.૦૬.૨૦૧૩ના રોજ જારી કરાયેલ મૃત્યુ પ્રમાણપત્રની ઝેરોક્સ નકલ નોંધ પર રજૂ કરી છે. જીવિત રહેલ અપીલકર્તા દ્વારા પોતાને અપીલકર્તા નં. ૨ની એકમાત્ર વારસદાર અથવા કાનૂની પ્રતિનિધિ તરીકે દર્શાવવા અંગે કોઈ અરજી કે કાર્યવાહી કરવામાં આવેલી નથી. તે ઉપરાંત, આ બીજી અપીલમાં અદાલત દ્વારા તારીખ ૨૭.૦૮.૨૦૧૩ના રોજ એક હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો, જે નીચે મુજબ છે:—

“વિદ્વાન વકીલ શ્રી યોગેશ રવાણી, વિદ્વાન વકીલ શ્રીમતી રેણુ આર. સિંહ સાથે, બોર્ડ ઉપરની નોંધમાંથી તેમજ અપીલના અભિલેખ પરથી દર્શાવે છે કે અનેક સામાવાળાઓનું અવસાન થઈ ગયું છે અને તેમના વારસદારો અથવા કાનૂની પ્રતિનિધિઓને અભિલેખ પર લાવવામાં આવ્યા નથી. તે સંદર્ભે, અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ લેખિત પુર્સિસ રજૂ કરે છે. તેની સામગ્રીમાં, પુર્સિસ નીચે મુજબ વાંચાય છે :

(૧) અપીલકર્તા જણાવે છે કે હાલની બીજી અપીલ હાલના અપીલકર્તા વિરુદ્ધ અને હાલના સામાવાળાઓના પક્ષે નિયમિત દીવાની દાવો નં. ૨૨૮/૧૯૬૮ માં પ્રાથમિક હુકમનામું પસાર કરવાનો માનનીય દીવાની ન્યાયાધીશ (જે.ડી.) ના નિર્ણય સામે કરવામાં આવી છે, જે નિયમિત અપીલ નં. ૫૬/૧૯૮૦ માં ચથાવત્ રાખવામાં આવ્યો છે. નિયમિત દીવાની દાવો નં. ૨૨૮/૧૯૬૮ હજી પણ કલોલ ખાતે માનનીય દીવાની ન્યાયાધીશ (જે.ડી.) સમક્ષ બાકી છે. તાજેતરમાં, આ માનનીય અદાલતે નોંધ્યું કે સામાવાળા/મૂળ સામાવાળાના

વકીલ શ્રી નાયકનું અવસાન થયું છે. તેથી, સામાવાળાઓને વકીલ રોકવાની તક આપવા માટે તેમને નોટિસ આપવામાં આવેલ. નોંધ પર આવ્યું છે કે છ સામાવાળાઓ માટે શ્રી ચાણક્ય ભાવસાર હાજર થયા છે અને સાત સામાવાળાઓ માટે શ્રી એમ.આઈ. હવા હાજર થયા છે. ૨૯ સામાવાળાઓ એવા છે જેઓ અવસાન પામેલ હોવાનું દર્શાવી તામિલ વગર રહ્યા છે. વકીલની કોઝ લિસ્ટની નકલ આ પુર્સિસ સાથે પરિશિષ્ટ-એ તરીકે જોડવામાં આવે છે.

(૨) કારણ કે એલ.ડી. સિવિલ ન્યાયાધીશ (જે.ડી.), કાલોલની અદાલતમાં રેગ. સિવિલ દાવો નં. ૨૨૮ ઓફ ૧૯૬૮ બાકી છે, હાલના અપીલકર્તા રજૂ કરે છે કે જે સામાવાળાઓનું અવસાન થયું છે અને જેમના વારસદારોને નોંધ પર લાવવામાં આવ્યા નથી, તેમના સંદર્ભે વિવાદી પક્ષના મૃત્યુના ૯૦ દિવસ પછી કાર્યવાહી આપમેળે સમાપ્ત થયેલી ગણાય.

(૩) ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતાં, આ પુરશીસ દ્વારા અપીલકર્તા જાહેર કરે છે કે હાલની બીજી અપીલ નં. ૨૯/૮૬ અને નિયમિત દીવાની દાવો નં. ૨૨૮/૬૮, જે માનનીય દીવાની ન્યાયાધીશ (જે.ડી.), કાલોલ સમક્ષ બાકી છે, તેમાં સંબંધિત સામાવાળાઓનાં અવસાન પછી ૯૦ દિવસ પૂર્ણ થતાં, મૃત્યુ પામેલ સામાવાળાઓ સંબંધે તે અબેટ થઈ ગયેલ ગણાય. ઉપરોક્ત પુરશીસ તથા તેમાંથી બહાર આવતી હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતાં, હાલની અપીલ તે પક્ષકારોના સંદર્ભમાં અબેટ થયેલ છે, જેઓનું અવસાન થયું છે અને જેઓના વારસદારોને નોંધ પર લાવવામાં આવ્યા નથી.” (ભાર મુકવામાં આવ્યો છે)

૨. ઉપરોક્ત હુકમના પ્રકાશમાં, સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એમ.આઈ. હવા એ બુધ રામ અને અન્ય વિ. બંસી અને અન્ય, જેનો ઉલ્લેખ (૨૦૧૦) ૧૧ એસ.સી.સી. ૪૭૬ માં નોંધાયેલ છે, તે મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતના માનનીય નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો. વિદ્વાન એડવોકેટે અદાલતનું ધ્યાન પરિચ્છેદ-૧૦ તરફ દોર્યું, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:—

“૧૦. અબેટમેન્ટ કાયદાના અમલથી અદાલતના કોઈપણ હુકમ વિના આપમેળે થાય છે. દાવો અબેટ થયેલો ઉભો રહે ત્યાર પછી અબેટમેન્ટ રદ કરવાની માંગણી કરી શકાય છે. વાસ્તવમાં અબેટમેન્ટનું પરિણામ એ થાય છે કે કેસના ગુણદોષના આધારે સુનાવણીનો ઈનકાર થાય છે. નાગરિક દાવામાં અરજદાર અથવા સામાવાળાના અવસાન થવાથી થતી અબેટમેન્ટના પ્રશ્ન અંગે સી.પી.સી.ના ઓર્ડર ૨૨ નિયમ ૧ માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. અનેક અરજદારોમાંથી અથવા સામાવાળાઓમાંથી કોઈ એકનું અવસાન થાય અને દાવો કરવાનો અધિકાર યથાવત્ રહે ત્યારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા અંગે ઓર્ડર ૨૨ નિયમ ૨ સંબંધિત છે. અનેક અરજદારોમાંથી કોઈ એક અથવા એકમાત્ર અરજદારના અવસાનની સ્થિતિમાં અનુસરવાની પ્રક્રિયા અંગે સી.પી.સી.નો ઓર્ડર ૨૨ નિયમ ૩ જોગવાઈ કરે છે. જોકે, અનેક સામાવાળાઓમાંથી કોઈ એક અથવા એકમાત્ર સામાવાળાના અવસાનની સ્થિતિમાં અનુસરવાની પ્રક્રિયા અંગે

સી.પી.સી.નો ઓર્ડર ૨૨ નિયમ ૪ જોગવાઈ કરે છે. નિયમ ૪ની ઉપકલમ (૩) એ બાબતને સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે:

“૪. (૩) જ્યાં કાયદા દ્વારા મર્યાદિત સમયમર્યાદાની અંદર ઉપનિયમ ૧ હેઠળ કોઈ અરજી કરવામાં આવતી નથી, ત્યાં દાવો મૃત્યુ પામેલ સામાવાળા સામે સમાપ્ત ગણાશે.” (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૨.૧ ત્યારબાદ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ-૧૩ અને ૧૪ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:-

“૧૩. શ્રી ચંદ્ર વિ. મેસર્સ જગદીશ પર્શાદ કિશન ચંદ્ર એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૧૪૨૭ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે, જો સામાવાળાઓમાંથી કોઈ એકનું અવસાન થાય અને તેના વારસદારો અથવા કાનૂની પ્રતિનિધિઓને પક્ષકાર તરીકે સ્થાનાપન કરવા માટેની અરજી કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત મર્યાદા અવધિની અંદર દાખલ કરવામાં ન આવે, તો કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં અપીલ સંપૂર્ણરૂપે અભિત્યક્ત થઈ શકે છે અને એવી પરિસ્થિતિઓમાંથી એક એ હોઈ શકે કે, અપીલમાં સફળતા મળવાથી અદાલતો એવા નિર્ણય પર આવી શકે જે અપીલકર્તા અને અવસાન પામેલા સામાવાળા વચ્ચે થયેલા નિર્ણય સાથે વિસંગત હોય અને તેથી તે જ કેસમાં તે જ વિષયવસ્તુ અંગે અપીલકર્તા અને અવસાન પામેલા સામાવાળા વચ્ચે જે હુકમનામું અંતિમ બની ચૂક્યું હોય તેનાથી વિરોધાભાસી અને અસંગત એવું હુકમનામું અદાલત પાસ કરે તેવી સ્થિતિ ઊભી થાય.

૧૪. રમાગ્યા પ્રસાદ ગુપ્તા અને અન્ય વિ. બ્રહ્મદેવ પ્રસાદ ગુપ્તા અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૭૨ એસ.સી. ૧૧૮૧ માં, આ અદાલતે ભાગીદારી પેઢીના વિઘટન તથા હિસાબોના કેસમાં એ જ મુદ્દાનો પરીક્ષણ કર્યો હતો અને ઉપર તરત જ ઉલ્લેખિત બે ચુકાદાઓ પર આધાર મૂક્યો હતો અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"૧૬.અદાલતો અપીલ પર આગળ વધશે નહીં (એ) જ્યારે અપીલની સફળતા અદાલતને એવો નિર્ણય કરવા તરફ દોરી શકે કે જે અપીલકર્તા અને મૃત્યુ પામેલ સામાવાળા વચ્ચેના નિર્ણય સાથે સંઘર્ષમાં આવે અને તેથી, તે અદાલત દ્વારા એવી ડિક્રી પસાર કરવામાં દોરી જાય કે જે અપીલકર્તા અને મૃત્યુ પામેલ સામાવાળા વચ્ચે તે જ વિષયવસ્તુ અંગે અંતિમ બની ગયેલી ડિક્રી સાથે વિરોધાભાસી હોય; (બી) જ્યારે અપીલકર્તા અદાલત સમક્ષ હજુ હાજર રહેલા તે જ સામાવાળાઓ સામે જરૂરી રાહત માટે કાર્યવાહી લાવી શક્યો ન હોત અને (સી) જ્યારે અપીલ સફળ થાય તો જીવિત રહેલા સામાવાળાઓ વિરુદ્ધની ડિક્રી બિનઅસરકારક બને, એટલે કે તેનો સફળતાપૂર્વક અમલ થઈ શકે તેમ ન હોય. આ ત્રણ કસોટીઓસંચિત કસોટીઓ નથી. તેમનામાંથી એક પણ પૂર્ણ થતી હોય તો અદાલત અપીલ નામંજૂર કરી શકે છે". (ભાર મૂકેલ)

૨.૨ વિદ્વાન વકીલે ત્યારબાદ અદાલતનું ધ્યાન ચુકાદાના ફકરા-૧૫ તરફ દોર્યું, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સરદાર અમરજિત સિંહ કલરા વિ. પ્રમોદ ગુપ્તા

ના મામલામાં પોતાના અગાઉના ચુકાદાના સંબંધિત ભાગનું પુનરુત્પાદન કર્યું છે. ઉદ્ધૃત કરાયેલો તે ભાગ નીચે મુજબ વાંચાય છે:—

૨૧. ... (એ) “સંયુક્ત અને અવિભાજ્ય હુકમનામા”, “સંયુક્ત અને અવિરુદ્ધ અથવા અવિભાજ્ય હુકમનામા”ના કિસ્સામાં, અપીલકર્તા(ઓ) અથવા સામાવાળા(ઓ) પૈકી એક અથવા વધુ સંબંધે, ચૂક અથવા ઉપેક્ષા તથા તેમના કાયદેસરના પ્રતિનિધિઓને સમયસર નોંધપાત્ર નોંધમાં લાવવામાં નિષ્ફળતા થવાને કારણે, કાર્યવાહીનું ઉપશમન સમગ્ર અપીલ માટે ઘાતક સાબિત થશે અને સંપૂર્ણરૂપે નામંજૂર કરવી જરૂરી બનશે, કારણ કે અન્યથા અસંગત અથવા પરસ્પર વિરોધાભાસી હુકમનામાઓનું પરિણામ આવશે અને યોગ્ય રાહતો આપી શકાશે નહીં, જે તે જ વિષયવસ્તુ અંગે અન્ય પક્ષકારો સામે પહેલેથી જ અંતિમ બનેલા હુકમનામા સાથે સંઘર્ષ પામશે; (બી) એક અથવા બીજા પક્ષ સામે અપીલ ઉપશમિત થયા પછી અદાલત અપીલનો વ્યવહાર કરી શકે કે નહીં તે પ્રશ્ન દરેક કેસની હકીકતો પર નિર્ભર રહેશે અને એવી બધી પરિસ્થિતિઓ અંગે, જેમાં ઉપશમન હોવા છતાં અપીલને આંશિક રીતે આગળ ધપાવવી શક્ય બનશે કે નહીં, કોઈ સર્વસમાવેશક નિવેદન અથવા વિશ્લેષણ કરવામાં આવી શકશે નહીં; (સી) સંયુક્ત હક્કનું અસ્તિત્વ, જે સહ-ભાડેદારીથી ભિન્ન છે, માત્ર એકમાત્ર માપદંડ નથી, પરંતુ પક્ષકારો વચ્ચેના પરસ્પર સંબંધ અને અપીલની રચનાથી પર, હુકમનામાનું સંયુક્ત સ્વરૂપ, પડકારવામાં આવેલા હુકમનામાની પ્રકૃતિથી જ તેનું સ્વરૂપ ધારણ કરશે; (ડી) જ્યાં પક્ષકારોના બે જૂથો વચ્ચેનો

વિવાદ, અલગ જૂથો અથવા મંડળો તરીકે વાદ ચલાવતા સંબંધિત જૂથોને લગતા સામાન્ય દાવાઓ કે સામાન્ય આધારો પર કેન્દ્રિત હોય ત્યાં, એવા વર્ગના કેસોમાં વિચારણા માટેનો મુદ્દો એક અને અવિભાજ્ય ગણાશે; અને (ઈ) જ્યારે એકથી વધુ અપીલોમાં આવેલા મુદ્દાઓ, અપીલોના જૂથ અથવા સમૂહ તરીકે હાથ ધરાયેલા હોય અને એવા તમામ કેસોમાં સામાન્ય તથા સમાન હોય, ત્યારે એક અથવા વધુ પક્ષકારોના અવસાનને કારણે અને અવસાન પામેલા પક્ષકારોના કાયદેસરના પ્રતિનિધિઓને નોંધમાં ન લાવવામાં નિષ્ફળતા થવાને કારણે, સંબંધિત અપીલોમાંથી એક અથવા બીજી અપીલનું ઉપશમન, બધી અપીલોનું ઉપશમન થવામાં પરિણમશે." (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે) અદાલતે વધુમાં નોંધ્યું હતું કે આપવામાં આવેલી કોઈપણ રાહત અને અંતે પસાર કરાયેલ હુકમનામું, જે ભાગ અંતિમ બની ગયો હતો તેના મુકાબલે, સંપૂર્ણપણે અમલાતીત, પરસ્પર સ્વવિનાશક અને અમલમાં મૂકી શકાય તેમ ન રહેશે. અપીલને સંપૂર્ણરૂપે ઉપશમિત જાહેર કરવી પડે. પક્ષકારોના હકોનું સંરક્ષણ અને રક્ષણ કરવું અદાલતનું કર્તવ્ય છે.

૨.૩ સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે પણ અદાલતનું ધ્યાન માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના એમ.આર. સતવાજી રાવના મામલામાં આપેલા નિર્ણય તરફ દોર્યું

(મૃતક) તેમના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા વિ. બી. શામા રાવ (મૃતક) તેમના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૫ એસ.સી.સી. ૧૨૪ માં

અહેવાલિત. વિદ્વાન એડવોકેટે અદાલતનું ધ્યાન ચુકાદાના પરિચ્છેદ-૨૩ તરફ દોર્યું, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે મૃત્યુંજય પાની વિ. નર્મદા બાલા સાસમલના કેસમાં આપેલા પોતાના અગાઉના ચુકાદાને અવતરીત કર્યો છે. અવતરીત ચુકાદાના પરિચ્છેદ-૭ માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:-

“૨૩. ૭..... (૩) જ્યાં ગીરણદાર પોતે કરેલા ચુકના કારણે ગીરણ રાખેલી મિલકત ખરીદે છે, ત્યાં ગીરણનો અંત આવતો નથી અને ગીરણદાર તથા ગીરણકર્તા વચ્ચેનો સંબંધ ત્યારબાદ પણ યથાવત્ ચાલુ રહે છે, કારણ કે મુક્તિહકની સમતાની તેની ખરીદી ગીરણકર્તાના હિતાર્થે વિશ્વાસરૂપે જ ગણાય છે.” (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૨.૪ સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે, હાલની કેસમાં સમગ્ર દાવો માત્ર પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા હરાજ વેચાણમાં મિલકતની ખરીદી પર આધારિત છે, પરંતુ ઉક્ત વેચાણથી ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલને માલિકી હક પ્રાપ્ત થયો હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૩. અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી વાય.એન. રાવાણી એ આ બાબત પર ભાર મૂક્યો કે, બીજી અપીલ સન ૧૯૮૬ની છે, દાવો સન ૧૯૬૮નો છે અને વિવાદનો વિષય સન ૧૯૦૩માં કરવામાં આવેલા ગીરોખતને તેમજ સન ૧૯૦૪માં કરવામાં આવેલા બીજા ગીરોખતને સંબંધિત હોવાથી, મામલાની

ગુણદોષના આધારે સુનાવણી કરવામાં આવે. અદાલતે મામલાની વિગતવાર તપાસ કરવી ન્યાયસંગત છે એમ માન્યું.

૪. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી રાવાણીએ મામલામાં ઘટનાઓનો ક્રમ રજૂ કર્યો, પરંતુ હકીકતો વિદ્વાન પ્રથમ અપીલીય ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમમાં અત્યંત સ્પષ્ટ રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે. આ અદાલતનું મંતવ્ય છે કે નિયમિત દિવાની અપીલ નં. ૫૬ ઓફ ૧૯૮૦ માં પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમનામાનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે, જેમાં હકીકતો પાનું નં. ૨૨ થી શરૂ કરીને દર્શાવવામાં આવી છે. નીચલી અદાલતો સમક્ષ રજૂ થયેલા પુરાવાની મૂલવણી કરીને તથા કાનૂનની સંબંધિત જોગવાઈઓનું વિશ્લેષણ કરીને નિયમિત દિવાની અપીલનો નિર્ણય કરવા બદલ વિદ્વાન પ્રથમ અપીલીય ન્યાયાધીશે લીધેલા પરિશ્રમની કદરૂપે આ અદાલત એક શબ્દ નોંધવો પોતાનું કર્તવ્ય માને છે. પરિણેદ-૧ નીચે મુજબ છે:-

“૧. હાલની અપીલને જન્મ આપનાર હકીકતો સંક્ષેપમાં નીચે મુજબ વર્ણવી શકાય છે:- એ છે કે, અપીલકર્તાઓ મૂળ સામાવાળાઓ છે અને સામાવાળાઓ કાલોલ ખાતે માનનીય દીવાની ન્યાયાધીશ (જે.ડી.) ની અદાલતમાં દાખલ થયેલ નિયમિત નાગરિક વાદ નં. ૨૨૮/૧૯૬૮ માં મૂળ વાદીઓ છે. એ છે કે, વાદી-સામાવાળાઓ મહેસાણા જિલ્લામાં આવેલ કાલોલ તાલુકાના નરદીપુર ગામની સીમમાં આવેલા સર્વે નં. ૧૬૭૫/૧, સર્વે નં. ૧૬૭૫/૨, સર્વે નં. ૧૬૭૫/૩ અને સર્વે નં. ૧૬૭૫/૪ ધરાવતા અંદાજે ૧૫ એકર અને ૩૩ ગુંઠા

ક્ષેત્રફળના ખેતરોના માલિકો છે. એ છે કે, ઉક્ત વાદના ૧૫ વાદીઓએ દાવો કર્યો હતો કે ઉક્ત ખેતરો તેમની માલિકીના છે અને તેમના પૂર્વજોએ તે બાઈ ઉગારી ઉપનામ ગંગાના મેનેજર તરીકે મણિલાલ છોટાલાલ પાસે કબજેસહિત ગીરવે મૂક્યા હતા. તે રૂપિયા ૨,૩૦૦/- માટે તા. ૧.૧૨.૧૯૦૪ નો નોંધાયેલ ગીર્ણ દસ્તાવેજ હતો અને તે ૧૬ વર્ષના ગાળાનો હતો, જેના બાદ ગીર્ણદાતાઓને મુક્તિનો હક વાપરવાનો અધિકાર પ્રાપ્ત થતો હતો. એ છે કે, ઉક્ત વાદીઓએ ૨૫.૧૨.૧૯૬૮ના રોજ એવો આક્ષેપ કરી ઉક્ત વાદ દાખલ કર્યો હતો કે ૩૦.૧૧.૧૯૨૦થી ગીરવેનો સમયગાળો પૂર્ણ થતાં તેઓને વાદગ્રસ્ત જમીન મુક્ત કરાવવાનો હક છે. વધુમાં એ પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે વાદી નં. ૧, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૩ અને ૧૪ ના પૂર્વજોએ ૨૩.૧૦.૧૯૦૩ના રોજ રૂપિયા ૩૬૧/- માટે મહેતા પ્રભુદાસ સંકલચંદના મેનેજર તરીકે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલને સાદા ગીર્ણ દ્વારા ઉક્ત મિલકત ગીરવે મૂકી હતી. ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલ સામાવાળા નં. ૧ ના સસરા અને સામાવાળા નં. ૨ ના પિતા હતા. વાદીઓએ વધુમાં એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે ઉક્ત પ્રભુદાસ સંકલચંદની વિધવા બાઈ પ્રેમકુંવરે વાદી નં. ૧, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૩ અને ૧૪ સામે નાગરિક વાદ નં. ૪૫/૧૯૧૫-૧૬ દાખલ કર્યો હતો. તેમાં હુકમનામું થયું હતું અને વાદગ્રસ્ત મિલકતનો સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ ની અમલ અરજી નં. ૩૫૯ માં રૂપિયા ૧,૪૪૫/- માં હરાજી વેચાણ કરીને અમલ કરાયો હતો. ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે ૨૦.૧૧.૧૯૨૮ના રોજ હરાજી વેચાણમાં વાદીઓના હકોને આધીન રહી તે અમલ પ્રક્રિયામાં ઉક્ત મિલકત ખરીદી હતી અને તે વેચાણને

અદાલતે મંજૂર કર્યું હતું. વાદીઓના કહેવા મુજબ, ઉક્ત મિલકત બાઈ ઉગારીના ગીર્ણને આધીન હતી અને ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ, બાઈ ઉગારીના મેનેજર તરીકે, કબજેસહિત ગીર્ણધારક તરીકે તેનું સંચાલન કરતા હતા. બાઈ ઉગારી, ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલની પત્ની હતી. વાદીઓના કહેવા મુજબ, જ્યારે વાદગ્રસ્ત ગીર્ણ કરવામાં આવ્યું ત્યારે બાકી રકમ એટલે કે રૂપિયા ૩૬૧/- ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે સન ૧૯૦૩ ના પૂર્વ ગીર્ણ માટે કપાત કરી લીધી હતી અને તેથી વાદીનું કહેવું છે કે અદાલતી વેચાણમાં મિલકત ખરીદતા મણિલાલ છોટાલાલને કોઈ હક, શીર્ષક કે હિત પ્રાપ્ત થયું નહોતું. વધુમાં એવો આક્ષેપ છે કે, કબજેસહિત ગીર્ણધારક પોતે જ ખરીદદાર હોવાથી, મિલકત ત્રાહિત પક્ષના હાથે ન જવી પડે તે હેતુથી જ મણિલાલ છોટાલાલે તે મિલકત ખરીદી હતી અને તેથી કબજેસહિત ગીર્ણધારક તેમજ ખરીદદાર હોવા નાતે તેઓ ગીર્ણ મુક્ત કરવા માટે બાધ્ય છે. વાદીઓએ વૈકલ્પિક દલીલ પણ મુકી હતી કે, જો બધા વાદીઓ ગીર્ણ મુક્ત કરાવવા હકદાર ન હોય, તો ઓછામાં ઓછા વાદી નં. ૨, ૩, ૬, ૮, ૧૧, ૧૨ અને ૧૫ અન્ય વાદીઓને ગીર્ણ મુક્ત કરવાનો હક નથી એવો અદાલત નિષ્કર્ષે આવે તો સામાવાળાઓ પાસેથી પોતાના ૭/૧૫ હિસ્સા માટે ગીર્ણ મુક્ત કરાવવા હકદાર છે. તેથી વાદીઓએ સન ૧૯૦૪ ના વાદગ્રસ્ત ગીર્ણની મુક્તિ માટે તમામ વાદીઓ દ્વારા, અથવા વૈકલ્પિક રીતે, વાદી નં. ૨, ૩, ૬, ૮, ૧૧, ૧૨ અને ૧૫ ના ૭/૧૫ હિસ્સાને ભાગલા પાડી તેમની હિસ્સેદારી મુજબ મુક્તિ મેળવવા માટે ઉક્ત વાદ દાખલ કર્યો હતો. વાદીઓએ વધુમાં એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે જે

ખરીધું હતું તે સન ૧૯૦૩ ના સાદા ગીર્ણનો મુક્તિ-અધિકાર હતો અને તે પણ સન ૧૯૦૪ ના ગીર્ણહકોને આધીન હતું. વાદીઓના કહેવા મુજબ, વાદગ્રસ્ત મિલકતનો કબજો બાઈ ઉગારી પાસે અથવા બાઈ ઉગારીના મેનેજર તરીકે મણિલાલ છોટાલાલ પાસે ભોગવટાધારિત ગીર્ણ હેઠળ હતો અને સામાવાળા નં. ૨ બાઈ ઉગારીનો કાનૂની વારસદાર છે. તે મણિલાલ છોટાલાલનો પણ કાનૂની વારસદાર છે, કારણ કે તે ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલ અને બાઈ ઉગારીનો પુત્ર છે. સામાવાળા નં. ૧ વાદગ્રસ્ત ખેતરોના વાસ્તવિક કબજામાં હોવાથી તેને પણ પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવી છે. તે સામાવાળા નં. ૨ ની પત્ની છે, જે મણિલાલનો પુત્ર છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે તે હાલમાં મણિલાલ છોટાલાલના વસીયતનામા હેઠળ દાવો કરે છે અને ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલના વસીયતનામા આધારે વાદગ્રસ્ત ખેતરોના કબજામાં છે. વાદીના કહેવા મુજબ, વાદગ્રસ્ત ગીર્ણ ૧.૧૨.૧૯૨૦થી ૬૦ વર્ષની અંદર, એટલે કે ૧.૧૨.૧૯૮૦ સુધી, મુક્ત કરાવી શકાય તેમ હતું અથવા વૈકલ્પિક રીતે, નવી લિમિટેશન એક્ટ અમલમાં આવ્યાના પાંચ વર્ષની અંદર, જે મુદત વધુ બે વર્ષ માટે વધારવામાં આવી હતી, એટલે કે ૩૧.૧૨.૧૯૭૦ સુધી વાદ દાખલ કરી શકાય તેમ હતો અને તેથી હાલની વાદ મર્યાદાની અંદર છે. તેથી આ વાદ.

(ભાર દર્શાવવામાં આવ્યો છે)

૫. વિદ્વાન વકીલ શ્રી. રાવાણીએ સંપૂર્ણ જોરશોરથી દલીલ કરી અને અદાલતનું ધ્યાન વિદ્વાન સિવિલ ન્યાયાધીશ (જે.ડી.), કાલોલ દ્વારા રેગ્યુલર સિવિલ સુટ

નં. ૨૨૮ ઓફ ૧૯૬૮ માં તા. ૩૦.૧૨.૧૯૭૯ ના રોજ આપેલ ચુકાદા અને હુકમના કાર્યકારી ભાગ તરફ દોર્યું, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે:—

ફરિયાદીની દાવો મંજૂર કરવામાં આવે છે અને આથી હુકમ કરવામાં આવે છે કે સી.પી.સી.ના હુકમ ૩૪ નિયમ ૭ હેઠળ નમૂના નં. ૭બીમાં પ્રાથમિક હુકમનામું નીચેનો હુકમ તેમાં સમાવીને તૈયાર કરવામાં આવે.

રૂ.૪૫૩૦/- ની રકમો ગીરણાની બાકીદારી બાબતે વાદી પાસેથી બાકી હોવાનું જાણવા મળે છે. વાદીઓએ આ રકમ ૧=૧=૮૦ ના રોજ અથવા તે પહેલાં અદાલતમાં જમા કરાવવાની રહેશે અને દાવાની આવી ચુકવણી થતાં સામાવાળા નં.૧ પોતાના કબજામાં રહેલા ગીરણાની મિલકત સંબંધિત તમામ દસ્તાવેજો વાદીઓને સોંપવા માટે અદાલતમાં રજૂ કરશે અને તે ઉક્ત મિલકતને ઉક્ત ગીરણાથી મુક્ત કરીને ફરી હસ્તાંતર કરશે અથવા પુનઃ હસ્તાંતર કરશે અને દાવાની મિલકતનો શાંતિપૂર્ણ અને નિર્વિદ્વન કબજો વાદીઓને સોંપશે.

વાદીઓ પણ સામાવાળાઓ પાસેથી મધ્યવર્તી નફો મેળવવા હકદાર છે અને સામાવાળા નં. ૧ તેના દ્વારા દાવાની જમીનનો કબજો ધરાવ્યાની તારીખ સુધી મધ્યવર્તી નફો ચૂકવવા જવાબદાર છે અને બાકીના સમયગાળા માટે સામાવાળા નં. ૨, મણિલાલના કાયદેસર વારસ તરીકે તથા દાવાની જમીનના કબજેદાર તરીકે, તે જ સમયગાળા માટે જવાબદાર રહેશે. મધ્યવર્તી નફાની રકમ નક્કી કરવા માટે સી.પી.સી.ના હુકમ ૨૦ નિયમ:૧૨ હેઠળ તપાસ હાથ ધરવામાં આવશે, જેના માટે વાદીઓ આ અદાલતમાં અરજી કરવા હકદાર છે. બન્ને

સામાવાળાઓ આ દાવાના ખર્ચ વાદીઓને ચૂકવવા જવાબદાર છે અને પોતાનો ખર્ચ પોતે ભોગવશે.....

૫.૧ અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે આ જ ચુકાદા અને હુકમ વિરુદ્ધ નિયમિત દીવાની અપીલ નં. ૫૬/૧૯૮૦ દાખલ કરવામાં આવી હતી, અને તેમાં ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને ધ્યાનમાં લીધા વિના વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે તા. ૩૧.૧૨.૧૯૮૫ના ચુકાદા અને હુકમથી તેને નામંજૂર કરી હતી. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે સામાવાળાઓ દ્વારા આગળ ધરાયેલ મામલાની મૂલવણી કરવી જોઈતી હતી, જે વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે પરિષેદ-૨ માં દર્શાવ્યો છે. ઉક્ત પરિષેદ-૨ નીચે મુજબ છે:-

૨. હાલના અપીલકર્તાઓ એવા દાવામાં સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ એ અનુક્રમે તેમના લેખિત જવાબ આંક ૧૮ અને ૨૦ દ્વારા લગભગ સમાન આધારોએ ઉક્ત દાવાનો વિરોધ કર્યો હતો. તેમાં ગીરણદારો તેમજ દાવાપત્રમાં કરાયેલા તમામ નિવેદનોનો ઇનકાર કરતાં વિવિધ વાંધાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા. તેમણે કથિત ગીરણદારોના દાવાનો ઇનકાર કર્યો હતો તેમજ દાવાપત્રમાં ઉલ્લેખિત કથિત પૂર્વ દાવો અને દરખાસ્તનો પણ ઇનકાર કર્યો હતો. સામાવાળાઓના કહેવા મુજબ, સામાવાળા નં. ૧, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦ અને ૧૩ જ્યાં સુધી ઉક્ત હુકમનામું રદ કરાવતા નથી, ત્યાં સુધી તેમને દાવો દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી અને તેઓ જરૂરી પક્ષકારો નથી. તેમણે પંડ્યા મણિલાલ

છોટાલાલની વિવિધ હેસિયતોનો પણ ઇનકાર કર્યો હતો. સામાવાળાઓના કહેવા મુજબ, તે મિલકતનું વેચાણ નહોતું; પરંતુ જાહેર હરાજમાં વેચાણ હતું. સામાવાળાઓના કહેવા મુજબ, ૧૯૦૩ ની ગીરણના ગીરણકર્તાઓ ઉક્ત દરખાસ્તના હુકમદેણારાઓના પ્રતિનિધિઓ હતા અને વેચાણ પ્રમાણપત્ર તથા હરાજ વેચાણને પડકારવાનો તેમને કોઈ હક નથી. સામાવાળાઓએ વધુમાં એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે મણિલાલ છોટાલાલે તાલુકા મામલતદાર, કાલોલ પાસેથી રૂ. ૧૦,૦૦૦/- ની તગાવી લોન માગી હતી અને ઉક્ત મિલકત અંગે જેમને હક, માલિકી અને હિત હોય એવા જાહેર વ્યક્તિઓ પાસેથી, જો કોઈ વાંધા હોય તો, આમંત્રિત કર્યા પછી ઉક્ત લોન માટે તે મિલકત ઉપર બોજો સજ્યો હતો. ઉક્ત જાહેર નોટિસ બરોડા રાજ્ય ગેઝેટમાં ૧૯-૩-૪૯ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી. સામાવાળાઓના કહેવા મુજબ, તે અંગે વાંધો લેવા કોઈ આગળ આવ્યું નહોતું અને તેથી મિલકત ઉપર કોઈપણ વ્યક્તિ, ખાસ કરીને ફરીયાદીઓ તો બહુ જ ઓછું, હક, માલિકી અથવા હિતનો દાવો કરી શકતી નથી. સામાવાળાઓના કહેવા મુજબ, ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલે એન્જિન અને ઓરડા પાછળ ખર્ચ કર્યો હતો. તેણે ઉક્ત મિલકત ૩-૧૧-૧૯૪૯ ના રોજ રૂ. ૧૭,૫૦૦/- માં પોતાના પુત્ર સામાવાળા નં. ૨ ને વેચી દીધી હતી, પરંતુ સામાવાળા નં. ૨ વિરુદ્ધ નિયમિત દીવાની દાવો નં. ૧૧૨ of ૧૯૫૬ માં ઉક્ત વેચાણ રદબાતલ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. સામાવાળાઓના કહેવા મુજબ, સામાવાળા નં. ૨ વિરુદ્ધ બી.એ.ડી.આર. અધિનિયમ હેઠળ દીવાની ન્યાયાધીશ (જે.ડી.), કાલોલની અદાલતમાં આશરે ૧- અરજીઓ હતી અને તેમાં

સામાવાળા નં. ૨ એ એવો વાંધો ઉઠાવ્યો હતો કે અદાલત માલિકીના પ્રશ્નમાં પ્રવેશ કરી શકતી નથી. ઉક્ત અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. સામાવાળાઓ દ્વારા વધુમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે દાવાની ગીરણ અસ્તિત્વમાં નથી અને સામાવાળા નં. ૨, મણિલાલ છોટાલાલની તા. ૪.૮.૧૯૫૫ ની વસીયતના આધારે પૂર્ણ માલિક તરીકે હક દાવે છે. કે મિલકત સામાવાળા નં. ૨ ના નામે છે, કારણ કે હાલના ફરીયાદીઓની જાણમાં હોવા છતાં મણિલાલ છોટાલાલે તગાવી લોન મેળવી હતી, વેચાણખત કર્યો હતો અને સામાવાળા નં. ૨ એ પોતે સંપૂર્ણ માલિક હોવાનું દાવો કરતાં બી.એ.ડી.આર. દરખાસ્તનો વિરોધ કર્યો હતો. તેથી દાવો ૧૯૪૯ અથવા ૧૯૫૩ થી ૧૨ વર્ષની અંદર દાખલ થવો જોઈએ હતો અને તેથી દાવો મર્યાદાબંધ છે. કે સામાવાળાઓએ પ્રતિકૂળ કબજાના આધારે દાવાની જમીનના માલિકીહક પ્રાપ્ત કરી લીધા હતા. કે ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલે સમગ્ર દાવાની જમીન એકમરૂપે હરાજી વેચાણ હેઠળ ખરીદી હતી અને તે અંગે અદાલત પાસેથી વેચાણ પ્રમાણપત્ર મેળવ્યું હતું. કે દાવો ખર્ચ સાથે ફગાવી દેવાનો છે વગેરે.

૫.૨ અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલે જોરપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ૧લી અપીલીય ન્યાયાધીશે ઉપરોક્ત દર્શાવેલ ઉઠાવવામાં આવેલ દલીલોને ધ્યાનમાં લેવી જોઈતી હતી અને અપીલ મંજૂર કરવી જોઈતી હતી.

૬. કેસના તથ્યો તથા પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલશ્રીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનું સાવધાનીપૂર્વક વિવેચન કર્યા પછી, આ અદાલતનું એવું મત છે કે

સંપત્તિ હંમેશા એવો પરિબળ રહી છે જે લોકોની નૈતિકતા અને પ્રામાણિકતા નક્કી કરે છે. હાલની કેસમાં, ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ બાઈ પ્રેમકુંવર, મહેતા પ્રભુદાસ સાંકળચંદની વિધવા, તેમના મેનેજર તરીકે કામ કરતા હતા. ગીરો દસ્તાવેજ ૨૩.૧૦.૧૯૦૩ના રોજ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો. નોંધપાત્ર બાબત એ છે કે ગીરો દસ્તાવેજ માત્ર મૂળ વાદીઓ નં. ૧, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૩ અને ૧૪ દ્વારા જ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અને બાકીનાઓ દ્વારા નહીં. નોંધપાત્ર બાબત એ પણ છે કે ગીરો રાખવામાં આવેલી મિલ્કત ચાર સર્વે નંબરોની હતી, એટલે કે સર્વે નં. ૧૬૭૫/૧, સર્વે નં. ૧૬૭૫/૨, સર્વે નં. ૧૬૭૫/૩ અને સર્વે નં. ૧૬૭૫/૪, જેનું ક્ષેત્રફળ ૧૫ એકર અને ૩૩ ગુંઠા હતું. એ બાબત વિવાદિત નથી કે કુલ મળીને તે મિલ્કતના ૧૫ સંયુક્ત/સહ-માલિકો હતા. તેમાંમાંથી માત્ર ૮ વ્યક્તિઓએ જ મિલ્કત ગીરો મૂકી હતી. એવી સ્થિતિમાં, અહીંના સામાવાળાઓ-મૂળ વાદીઓ તેમની મિલ્કતથી વંચિત રહી જાય તે માટે ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે તમામ અનાવશ્યક જટિલતાઓ ઊભી કરી છે.

૬.૧ મહત્વની બાબત એ છે કે ત્યારબાદ આ પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે રૂ. ૨,૩૦૦/- ની રકમ માટે ૦૧.૧૨.૧૯૦૪ના રોજ નોંધાયેલ ગીરો દસ્તાવેજ કરાવ્યો હતો. આ વખતે ગીરોધારક બાઈ ઉગારી ઉપનામે ગંગા (પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલની પત્ની) હતી. એટલું જ નહીં, ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે

પોતાની જ પત્ની બાઈ ઉગારી ઉપનામે ગંગાના વ્યવસ્થાપક તરીકે તે ગીરો દસ્તાવેજ પણ કરાવ્યો હતો.

૬.૨ અદાલત આ હકીકતને અવગણી શકતી નથી કે જ્યારે આ નોંધાયેલું ગીરો દસ્તાવેજ વર્ષ ૧૯૦૪માં કરાયું હતું, ત્યારે બાકી રહેલી રકમ એટલે કે રૂપિયા ૩૬૧/- વર્ષ ૧૯૦૩ના અગાઉના ગીરા માટે ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા કપાત કરવામાં આવી હતી. તેથી, અનુવર્તી ગીરો દસ્તાવેજ હેઠળ, ભલે તે નોંધાયેલું હોય, તેને કયા હકો પ્રાપ્ત થાય છે તે પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે. એકવાર મિલકત ગીરે મુકાય પછી, તે હંમેશા કાનૂની સ્થિતિ દર્શાવે છે અને આ બાબત પણ સુસ્થાપિત છે કે ગીરાનું મુક્તિકરણ પક્ષકારોના કૃત્યથી અથવા અદાલતની હુકમનામાથી થઈ શકે છે. હાલની કેસમાં, કોઈપણનો એવો કેસ નથી કે વર્ષ ૧૯૦૩માં કરાયેલું ગીરો વર્ષ ૧૯૦૪માં ગીરો કરવામાં આવે તે પહેલાં મુક્ત કરવામાં આવ્યું હતું અને તે પણ ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા રૂપિયા ૩૬૧/- ની કપાત કરીને.

૬.૩ બાબત અહીં પૂર્ણ થતી નથી. હાલની અપીલકર્તાઓએ જોરશોરથી દલીલ કરી કે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે આ મિલકત જાહેર હરાજીમાં ખરીદી હતી, જે સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ની અમલદારી અરજી નં. ૩૫૯માં નિયમિત દીવાની દાવો નં. ૪૫ ઓફ ૧૯૧૫-૧૬માં પસાર થયેલ હુકમનામાનો અમલ કરવા માટે યોજવામાં આવી હતી, રૂપિયા ૧,૪૪૫/- ની રકમ માટે.

૬.૪ નિઃસંદેહે તે ભૂતકાળનો મુદ્દો છે, છતાં જ્યારે તે અચલ મિલ્કતનો મુદ્દો હોય, ત્યારે અપીલકર્તાની ફરજ બને છે કે તે ૧૯૦૩ નું ગીરો દસ્તાવેજ રજૂ કરે; અપીલકર્તાની ફરજ બને છે કે તે સન ૧૯૧૫-૧૬ ના દિવાની દાવો નં. ૪૫ ના વાદપત્રની નકલ રજૂ કરે; અપીલકર્તાની ફરજ બને છે કે તે સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ ની અમલવારી અરજી નં. ૩૫૯ ની નકલ રજૂ કરે. તેના અભાવે, અપીલકર્તાનો કોઈપણ દાવો નિષ્ફળ જ થવો જોઈએ, કારણ કે પ્રથમદર્શિત રીતે સામાવાળાઓ – મૂળ વાદીઓની મિલ્કત કબજે કરી લેવાનો પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલનો સમગ્ર પ્રયાસ સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરતાં વધુ છે.

૬.૫ અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલને વારંવાર પૂછપરછ કરવામાં આવી હોવા છતાં કે કાનૂની અદાલતમાં અમલ અરજીને ‘સંવત વર્ષ’ દર્શાવીને શા માટે ક્રમાંકિત કરવામાં આવે છે, વિદ્વાન વકીલ કોઈ જવાબ, તો દૂરની વાત, સંતોષકારક જવાબ પણ આપી શક્યા નથી. આ અદાલત પણ એવી પરિસ્થિતિઓનું કલ્પન કરવામાં સક્ષમ નથી કે જેમાં અમલ અરજીને ‘સંવત વર્ષ’ દર્શાવીને ક્રમાંકિત કરવામાં આવે, ખાસ કરીને જ્યારે જે દીવાની દાવામાં આ અમલ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી તે નિયમિત દીવાની દાવો નં. ૪૫ સન ૧૯૧૫-૧૬ તરીકે ક્રમાંકિત થયેલો છે. કોઈ કહી શકે કે માત્ર અમલ અરજીને સંવત વર્ષથી ક્રમાંકિત કરવામાં આવી છે એટલા કારણો બાબતો શંકાસ્પદ બની જતી નથી, પરંતુ જ્યારે તમામ પરિસ્થિતિઓને એકસાથે ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે, ત્યારે તે માત્ર એક જ હકીકત દર્શાવે છે કે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે દુર્ભાવનાપૂર્વક રચના કરી હતી

અને છેતરપિંડીના આધારે આખી કાવતરાખોરી લખી હતી, અને તેથી દરેક એકલ મુદ્દાનું સ્પષ્ટીકરણ કરવું આવશ્યક છે અને અદાલતને સંતોષ થાય ત્યાં સુધી તે સમજાવવું આવશ્યક છે.

૬.૬ વાસ્તવમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલનું આ બાબતે ઉત્તર આપવાનું કર્તવ્ય છે કે ૧૫ સંયુક્ત/સહ-માલિકોમાંથી ૮ માલિકો પોતાના હિસ્સાનું સીમા અને વિસ્તાર દ્વારા કોઈ નિર્ધારણ થયા વિના ગીરવે કેવી રીતે મૂકી શક્યા. આપું માત્ર એટલા માટે જ બની શકે કે શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ જેવા વ્યક્તિએ ગરીબ, અશિક્ષિત અને આ હકીકતનું જ્ઞાન ન ધરાવતા લોકોને સલાહ આપી હતી કે આ કરી શકાતું નથી, છતાં તેમને થોડા રૂપિયા ચૂકવવામાં આવ્યા. જો ૨૦૧૪ના વર્ષમાં ગ્રામ્ય ભારતમાં લોકો અપૂરતા શિક્ષણ ધરાવતા જોવા મળે છે, તો સંબંધિત સમયમાં, અર્થાત્ આશરે એક સદી પહેલાં, સ્થિતિ કેવી હતી તે અદાલત માટે કલ્પી જોવું સહેલું છે.

૭. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે જોરદાર રીતે રજૂઆત કરી કે શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ જાહેર હરાજીમાં મિલકત ખરીદનાર હોવાથી, જે સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ની અમલ અરજી નં. ૩૫૯ માં યોજાઈ હતી, તેઓ તે મિલકતના માલિક બન્યા હતા અને તેમણે આ મિલકત માત્ર એટલા હેતુથી ખરીદી હતી કે મિલકત કોઈ ત્રાહિત પક્ષના હાથે ન જાય. પરંતુ, કાયદો કોઈ વ્યક્તિની મનમાની કે કાયદા વિષયક તેની સમજણ અનુસાર બદલાતો નથી, ભલે ઉપરોક્ત સમજણને

ઉક્ત શ્રી પંડ્યાના કહેવાતા સદ્ભાવનાપૂર્ણ પ્રયત્નોના કારણે હોવાનું કહેવાતું હોય, જેમનો હેતુ મિલકત ત્રાહિત પક્ષના હાથે જતી અટકાવવાનો હતો.

૮. હકીકતમાં, સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એમ.આઈ. હવા એ ભારે પ્રયત્નપૂર્વક આ બાબત પ્રકાશિત કરી હતી કે દલીલ ખાતર માન્ય રાખીએ કે બધું જ યોગ્ય હતું, એટલે કે 'દિવાની દાવો નં. ૪૫ ના વર્ષ ૧૯૧૫-૧૬ માં ડિકી', 'સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ ના અમલ અરજી નં. ૪૫ નો દાખલ કરવો' અને 'પ્રશ્નાધીન મિલકતની જાહેર હરાજી', તો શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે ડિકી ખરીદીને જે હસ્તગત કર્યું હતું તે 'ગિરવે ધારકનો હક' હતો, અર્થાત્ તેઓ ૧૯૦૨ ની ગિરવેની બાબતમાં ગિરવે ધારકના સ્થાને આવ્યા હતા અને બાઈ પ્રેમકુંવર ઉર્ફે ગંગાના બદલે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ ગિરવે ધારક બન્યા હતા. પરંતુ, માત્ર બાઈ પ્રેમકુંવર ઉર્ફે ગંગા પાસેથી ડિકી ખરીદવાથી અને ત્યારબાદ અમલની કાર્યવાહી દરમિયાન મિલકતને જાહેર હરાજી દ્વારા વેચાવવાથી, ગિરવે મુક્ત થયેલ ગણાતું નથી. ઉપરોક્ત રીતે જણાવ્યા મુજબ, ગિરવેનો મુકિતવાળો હક માત્ર બે રીતે જ અમલમાં આવી શકે, (૧) પક્ષકારોના કૃત્ય દ્વારા અને (૨) અદાલતની ડિકી દ્વારા. રેગ્યુલર દિવાની દાવો નં. ૪૫ ના વર્ષ ૧૯૧૫-૧૬ ની ફરીયાદની નકલ પણ ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યારે, એવો અનુમાન કરી શકાતો નથી કે ઉક્ત દાવો ગિરવે ધારકના હાથે ફોરક્લોઝર માટેનો હતો અને તે દાવામાં અદાલતે ગિરવે મુક્ત થયેલ હોવાનું જાહેર કર્યું હતું તથા ફોરક્લોઝરના કારણે મિલકત ગિરવે ધારકમાં નિવિષ્ટ થઈ હતી.

૮.૧ વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ.આઈ. હાવાએ જોરશોરથી રજૂઆત કરી કે વધુમાં વધુ એટલું જ કહી શકાય કે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે પૂર્વવર્તી ગીરો ધારક એટલે કે બાઈ પ્રેમકુંવરનાં હકો પ્રાપ્ત કર્યા હતા અને તેનાથી વધુ કંઈ નહીં, અને તે જ કારણસર નીચલી અદાલતે દાવો મંજૂર કરીને ગીરો મુક્તિનો હુકમ કર્યો હતો. તે જ રીતે, વિદ્વાન ૧લી અપીલીય ન્યાયાધીશે પણ કેસના તથ્યો અને કાનૂની જોગવાઈઓની વિસ્તૃત ચર્ચા કર્યા બાદ, નિયમિત દીવાની અપીલ નં. ૫૬ ઓફ ૧૯૮૦ નામંજૂર કરી હતી અને નીચલી અદાલતે પ્રાથમિક હુકમનામું દોરવાનો જે હુકમ કર્યો હતો તેની પુષ્ટિ કરી હતી.

૮.૨ તે દર્શાવવા માટે કે ઉક્ત શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલનું દરેક એકલું ‘પગલું’ વિરોધીઓ-મૂળ વાદીઓની ‘મિલકત હડપ કરવા’ની દિશામાં હતું, તે માટે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એમ.આઈ. હવાએ રજૂઆત કરી કે, ભલે ગીરવેનો કરાર અમલમાં હતો, છતાં ઉક્ત શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે ઈ.સ. ૧૯૦૨માં બીજો ગીરવે દસ્તાવેજ લખાવી તેની નોંધણી કરાવી હતી અને તે ગીરવેના અમલમાં તેણે પોતાની જ પત્નીના વ્યવસ્થાપક તરીકે કાર્ય કર્યું હતું અને પત્નીને ગીરવે ગ્રાહી તરીકે દર્શાવવામાં આવી હતી. જો ઈ.સ. ૧૯૦૪માં મિલકત બીજી વખત ગીરવે મૂકવામાં આવી હતી, તો પછી પ્રથમ ગીરવે અંગે નિયમિત દિવાની દાવો નં. ૪૫ સન ૧૯૧૫-૧૬ દાખલ કરવાનો પ્રશ્ન ક્યાંથી ઊભો થતો હતો. મામલો ત્યાં અટક્યો નહોતો. તે દાવામાં બાઈ પ્રેમકુંવરનાં પક્ષે પસાર થયેલી હુકમનામાની ખરીદી ઉક્ત શ્રી પંડ્યાએ કરી હતી અને ત્યારબાદ

અમલદારી કાર્યવાહીમાં શ્રી પંડ્યાએ મિલકત જાહેર હરાજીમાં વેચાવડાવી અને તે જાહેર હરાજીમાં તે મિલકત ખરીદી લીધી હતી. ત્યારબાદ, તેણે ઉક્ત મિલકત પોતાના પુત્રને નોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા વેચી હતી. ફરી એકવાર, મામલો ત્યાં પણ અટક્યો નહોતો. ત્યારબાદ તેણે પોતાના પુત્ર વિરુદ્ધ તે વેચાણને રદબાતલ અને અમાન્ય જાહેર કરાવવા દાવો દાખલ કર્યો હતો. ત્યારબાદ શ્રી પંડ્યાએ ‘વસીયતનામા’ દ્વારા તે મિલકત પોતાના પુત્રની પત્નીના હિતમાં હસ્તાંતરિત કરી હતી, જે હાલની અપીલકર્તા નં. ૧ છે.

૯. દલીલો દરમિયાન, અપીલકર્તા પક્ષના વિદ્વાન વકીલે એવું રજૂ કર્યું કે ‘બાઈ ઉગરી ઉર્ફે ગંગાને પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ સાથે પતિ-પત્નીનો સંબંધ હતો’, ત્યારે આ અદાલતને ખરેખર આશ્ચર્ય થયું હતું. સામાન્ય સ્થિતિમાં, તેઓ પતિ અને પત્ની હોય તો તેમનો ઉદ્દેશ પતિ અને પત્ની તરીકે થવો જોઈએ હતો. પરંતુ તેમનો એવો ઉદ્દેશ કરવામાં આવ્યો નહોતો. જ્યારે એવું કહેવામાં આવે કે શ્રી એક્સએક્સએક્સને સુશ્રી એક્સએક્સએક્સ સાથે પતિ-પત્નીનો સંબંધ હતો, ત્યારે તેનો ભિન્ન અર્થ પ્રગટ થાય છે. પરંતુ, આવો ઉદ્દેશ કરવાનો કારણ પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલના અંતિમ હેતુથી પ્રેરિત હતું અને તે હેતુ વિરોધી-ભૂળ વાદીઓની મિલકત હડપ કરવાનો હતો.

૯.૧ વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે પણ ફકરા-૩ માં નીચલી અદાલતના ચુકાદા અને હુકમનામાનો સારાંશ આપ્યો છે, જે નીચે મુજબ છે:-

૩. કાલોલના વિદ્વાન દીવાની ન્યાયાધીશ (જે.ડી.) એ નોંધ પર રહેલા દસ્તાવેજોની વિચારણા કર્યા બાદ અને બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા રજૂ કરાયેલ દલીલો પર વિચાર કર્યા બાદ એવું ઠરાવ્યું હતું કે તા. ૧.૧૨.૧૯૦૪નું વાદગ્રસ્ત ગીરો દસ્તાવેજ યથાવત્ અમલમાં છે. તેમણે વધુમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલે સન ૧૯૧૫-૧૬ના વાદ નં. ૪૫ની ડિક્રીના અમલમાં જાહેર હરાજીમાંથી વાદીઓના હકો ઉપર કોઈ હક મેળવ્યો નહોતો. તેમણે વધુમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે વાદીઓ વાદગ્રસ્ત મિલકતના મુક્તિ અધિકાર મેળવવા હકદાર છે અને રૂપિયા ૪,૫૪૬/- ની ચુકવણી કર્યા બાદ વાદગ્રસ્ત મિલકતનો કબજો મેળવવા પણ હકદાર છે. તેમણે વધુમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે તા. ૧.૧૨.૧૯૦૪ના ગીરો દસ્તાવેજના ગીરોકર્તાઓના બધા વારસદારો વાદમાં જરૂરી પક્ષકારો નથી. તેમણે વધુમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે સામાવાળા નં. ૨ વાદમાં જરૂરી પક્ષકાર છે. તેમણે વધુમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે વાદ મર્યાદા કાયદાથી અવરોધિત નથી. અંતે, તેમણે પોતાના તા. ૩૦.૧૨.૧૯૭૯ના ચુકાદા અને પ્રારંભિક ડિક્રી દ્વારા વાદીનો વાદ મંજૂર કર્યો હતો.....

૯.૨ વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે ત્યારબાદ તેમની સમક્ષ તથા નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરાયેલ પુરાવાની મૂળવણી કરી છે અને સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં તેની મૂળવણી કરી છે. ઉદાહરણરૂપે, વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે તેમના ચુકાદા અને હુકમનામામાં સર્વ પ્રયત્નો કર્યા છે

અને અમુક પરિચ્છેદોનો અવલોકન કરવું યોગ્ય રહેશે. પરિચ્છેદ-૫ માં, વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:-

૫. મેં અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ.બી. વકીલ તથા સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી પી.બી. ભાવસાર અને શ્રી ડી.જી. શુક્લાને સાંભળ્યા છે અને રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજોનું પણ અવલોકન કર્યું છે. હવે, રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજોને જોતા, એવું પ્રતીત થાય છે કે તા. ૧.૧૨.૧૯૦૪નું ગીરો દસ્તાવેજ આંક ૧૧૩ તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. પરંતુ, તે મૂળ દસ્તાવેજની પ્રમાણિત નકલ છે, જે ફરિયાદીઓએ પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૫ હેઠળ તથા પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૬ હેઠળ બીજી બાજુને નોટિસ આપ્યા બાદ રજૂ કરી છે. મૂળ નકલ સામાવાળાઓ પાસે છે, પરંતુ તેમણે તે રજૂ કરી નથી, અને તેથી દ્વિતીયક પુરાવો પુરાવામાં ગ્રાહ્ય બનાવવામાં આવ્યો છે અને તેને આંક ૧૧૩ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવ્યો છે. હવે, આ ૩૦ વર્ષથી વધુ જૂનો દસ્તાવેજ હોવાથી, પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૮૦ હેઠળ એવો અનુમાન કરવો જ પડે કે દસ્તાવેજના કર્તા અને લેખક તેમજ સાક્ષીરૂપે હાજર રહેનારાઓની સહી તેમની જ હસ્તલિખિત સહી છે. આમ, ગીરો દસ્તાવેજ આંક ૧૧૩ ફરિયાદી દ્વારા યોગ્ય રીતે સાબિત કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપભોગાધિકાર ગીરો છે અને કબજો બાઈ ઉગારીના વ્યવસ્થાપક તરીકે મણિલાલ છોટાલાલને સોંપવામાં આવ્યો હતો. આ દસ્તાવેજ નોંધાયેલ છે. તે રૂપિયા ૨,૩૦૦/- માટે અને ૧૬ વર્ષના ગાળાના માટે છે.

૧૦. અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશ અને વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે દાવો મર્યાદા અવધિની અંદર દાખલ થયો છે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે. આ સંદર્ભમાં તેમણે રજૂ કર્યું કે નોંધાયેલ ગીરો દસ્તાવેજ વર્ષ ૧૯૦૪માં અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અને ૬૦ વર્ષ મર્યાદા અવધિ ગણવામાં આવે તો મર્યાદા વર્ષ ૧૯૬૪માં પૂર્ણ થતી, અને તેથી વર્ષ ૧૯૬૮માં દાખલ કરાયેલ દાવો સ્પષ્ટપણે સમયબાધિત છે.

૧૧. અદાલતે એ બાબતે પૂછપરછ કરી કે ગીરો દસ્તાવેજમાં મુદત નિર્ધારિત કરવાની શું અસર થાય છે. હાલની મામલામાં, ૦૧.૧૨.૧૯૦૪ના રોજ અમલમાં મૂકાયેલ ગીરો દસ્તાવેજમાં ૬૦ વર્ષનો સમયગાળો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલનો જવાબ વિચિત્ર હતો. તેમણે રજૂઆત કરી કે જે દિવસે ગીરો દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકાય છે, તે દિવસે મુક્તિપ્રાપ્તિનો અધિકાર ઉપજે છે અને ૬૦ વર્ષ પૂર્ણ થતાં તે સમાપ્ત થઈ જશે. આ અદાલત ઉપરોક્ત રજૂઆત અંગે કોઈ ટિપ્પણી કરવાથી પોતાને નિવારે છે, પરંતુ સાથે સાથે, ઉક્ત રજૂઆત સ્વીકારી શકતી નથી, કારણ કે તે એવી બાબત છે જેના વિષે ન્યાયિક નોંધ લઈ શકાય કે જ્યારે ગીરો દસ્તાવેજમાં નિશ્ચિત મુદત નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય, ત્યારે તે મુદત પૂર્ણ થયા પછી જ 'મુક્તિપ્રાપ્તિનો અધિકાર' ઉપજે છે. ગીરો દસ્તાવેજમાં મુદત નિર્ધારિત કરવાનું કોઈ મહત્વ નથી એમ કહીને અદાલતના પ્રશ્નને એક બાજુ સરકાવી દેવું, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ જેવી પ્રતિષ્ઠા ધરાવતા વકીલ પાસેથી અપેક્ષિત નથી.

૧૧.૧ ત્યારબાદ વિદ્વાન ૧લી અપીલીય ન્યાયાધીશે શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે ભજવેલી ભૂમિકાના સંદર્ભમાં મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનું મૂલવણ કર્યું છે. આ સંદર્ભે પરિચ્છેદ-૬ સંબંધિત છે, જે નીચે મુજબ છે:-

૬. મૌખિક પુરાવા તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાને જોતા, એવું જણાય છે કે મનિલાલ છોટાલાલ જ વાદની મિલકતમાં સંપૂર્ણ અને એકમાત્ર હિતધારક છે. તેઓ તા. ૨૩.૧૦.૧૯૦૩ની ગીરવે અંગેની વાદગ્રસ્ત મિલકત બાબતે પ્રભુદાસ સંકલચંદના વહીવટકર્તા તરીકે કાર્યરત હતા અને તે જ સમયે તા. ૧.૧૨.૧૯૦૪ની ગીરવે મિલકત બાબતે બાઈ ઉગારી ઉપનામ ગંગાના વહીવટકર્તા તરીકે પણ કાર્યરત હતા. ઉપરોક્ત મિલકત જ વાદગ્રસ્ત મિલકત છે અને બાઈ ગંગા ઉક્ત મનિલાલ છોટાલાલની પત્ની હોવાને કારણે, વાદગ્રસ્ત મિલકત મનિલાલ છોટાલાલના કબજામાં હતી, કારણ કે તેઓ પોતાની પત્ની બાઈ ગંગાના વહીવટકર્તા તરીકે કાર્યરત હતા. રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજો આંક ૫૭, ૫૮ અને ૫૯ પરથી જાણવા મળે છે કે પ્રભુદાસ સંકલચંદની વિધવા બાઈ પ્રેમકુંવરે સામાવાળા નં. ૧, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૩ અને ૧૪ સામે તા. ૨૩.૧૦.૧૯૦૩ના ગીરવે દસ્તાવેજના આધારે નિયમિત દીવાની વાદ નં. ૪૫ સન ૧૯૧૫-૧૬ દાખલ કરી હતી અને તે વાદમાં હુકમનામું ફરમાવવામાં આવ્યું હતું તથા સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ની અમલ અરજી નં. ૩૫૯ દાખલ કરવામાં આવી હતી. હુકમનામું બાઈ પ્રેમકુંવરના હિતમાં ફરમાવવામાં આવ્યું હતું, જેઓ પ્રભુદાસ સંકલચંદની પત્ની હતા, અને તેમણે તા. ૧૨.૪.૧૯૨૭ના આંક ૫૨

મુજબ પોતાના હુકમનામા પરથી પ્રાપ્ત હકો ઉક્ત મનિલાલ છોટાલાલને વેચી આપ્યા હતા. તે જ સમયે, આંક ૬૨ અને ૬૩ દસ્તાવેજોને જોતા એવું જણાય છે કે મનિલાલ છોટાલાલનું નામ માલિક તથા કબજેદાર વ્યક્તિ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું છે. અદાલત દ્વારા યોજાયેલી જાહેર હરાજી સમયે, વાદની જમીન ઉક્ત મનિલાલ છોટાલાલે ખરીદી હતી.

૧૧.૨ વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે બાઈ પ્રેમકુંવરના હિતમાં હુકમનામું પસાર થયેલ હોવાની હકીકતનું યોગ્ય મૂલવણ કર્યું છે, જે આંક ૫૨ તા. ૧૨.૦૪.૧૯૨૭ દ્વારા પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલને વેચવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે પરિચ્છેદ-૭માં બાઈ પ્રેમકુંવર પાસેથી શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા હુકમનામામાંથી ઉદ્ભવતા હકોની ખરીદી થયેલ હોવાની હકીકતની ચર્ચા કરી છે અને વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે આંક ૫૪ – વેચાણ પ્રમાણપત્રની સામગ્રીનો વિચાર કર્યો છે, જેના અંગે વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે આ રીતે નોંધ્યું છે કે, “..... તે સ્પષ્ટ થાય છે કે તેણે માત્ર સામાવાળા નં. ૧, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦ અને ૧૩ના હક, માલિકીહક અને હિત જ ખરીદ્યા હતા.....”. તેવી સ્થિતિમાં, તેમણે મિલ્કતના માલિક નહીં પરંતુ સહ-ખરીદદાર બન્યા હોવાનું યોગ્ય રીતે અવલોકિત કરવામાં આવ્યું છે. રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૪૫ સન ૧૯૧૫-૧૬ની અરજપત્રની નકલના અભાવે અને સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ની અમલ અરજી નં. ૩૫૯ની નકલના અભાવે, પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ મિલ્કતના માલિક બન્યા હતા એવી દલીલ

કરવી અતિશય વધારાની દાવો સમાન છે, જે ગીરવે સંબંધિત શાસક વિશિષ્ટ જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં અને ગીરવે રાખનાર તથા ગીરવે લેનારના હકો માટે જોગવાઈ કરતી જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં સ્વીકારી શકાય તેવી નથી. દલીલાર્થે એવું માનીએ કે રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૪૫ સન ૧૯૧૫-૧૬ ગીરવેના અવરોધક હકના સમાપન માટે દાખલ કરવામાં આવી હતી, તો પ્રશ્ન એ થાય છે કે અદાલતે કયો હુકમનામું પસાર કર્યું હતું, અને જો હુકમનામું માત્ર ગીરવે લેનાર દ્વારા અગાઉ અપાયેલી રકમની વસૂલાત માટે જ હોય, તો તે હુકમનામાં હેઠળના હકોનો ખરીદદાર તે મિલકતનો માત્ર સહ-ખરીદદાર તરીકેના જ હકો મેળવે છે.

૧૨. વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ.આઈ. હાવાએ રજૂઆત કરી કે અહીં નોંધવું અગત્યનું છે કે સંવત વર્ષ ૧૯૮૧ની અમલ અરજી નં. ૩૫૯ દાખલ કરવામાં આવેલી તે સમયે પણ કોઈ રાહત માગવામાં આવી હતી તે સ્પષ્ટ નથી અને આ અંગે નોંધ ઉપર કોઈ સામગ્રીના અભાવે, શ્રી પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલનો આ દાવો કે તે મિલકતનો માલિક છે, સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. તે ઉપરાંત, મામલાનો એક સમાન રીતે મહત્વનો પાસો એ છે કે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાના આર-૯૫ ઓ-૨૧ હેઠળ કબજો વોરંટ મેળવ્યું નહોતું અને કોઈ કબજો વોરંટ મેળવવામાં આવ્યું ન હોય તેવી સ્થિતિમાં મિલકતની માલિકીનો દાવો કરવો કાયદાને માન્ય નથી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી હાવાએ યોગ્ય રીતે રજૂઆત કરી કે કોઈ કબજો વોરંટ મેળવવામાં આવ્યું ન હોય તેવી સ્થિતિમાં, પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે જે મેળવ્યું હતું તે ગીરવેનાર તરીકેનો

અધિકાર હતો અને તેનાથી વધુ કંઈ નહોતું, અને આ અધિકારોને ફક્ત મુક્તિપ્રાપ્તિનો સમતાધિકાર તરીકે જ સંજ્ઞાપિત કરી શકાય. સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે ઉપરોક્ત તથ્યોના પ્રકાશમાં વિદ્વાન ૧લા અપીલીય ન્યાયાધીશે ફરરા-૭ના (પશ્ચાત ભાગ) માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:-

૭. ગીરો કાયદાની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતાં, ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા જાહેર હરાજીમાં કરવામાં આવેલી ખરીદી, જે મણિલાલ છોટાલાલની પત્ની અને દ્વિતીય ગીરો ધારકની વાસ્તવિક ખરીદી હતી, તે પ્રતિસ્થાપનના માર્ગે બેનામી વ્યવહાર તરીકે જોવામાં આવી શકે છે અને તેથી પણ એવું કહી શકાય નહીં કે મણિલાલ છોટાલાલે દાવાની મિલકત ઉપર કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત કરવો જ જોઈએ.....

૧૨.૧ સામાવાળાઓના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે આ હકીકતોના પ્રકાશમાં, પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા મૂળ વાદીઓને મિલકત મુક્ત કરાવવાનો તેમનો કાયદેસરનો હકથી વંચિત રાખવા માટે કરાયેલા એકમાત્ર વિચારી-સમજીને કરાયેલા પ્રયાસ તરીકે, વિવાદિત મિલકત પોતાના પુત્રને વેચવાની અને ‘ટગાવી’ ઋણ મેળવવા માટે જાહેર સૂચના બહાર પાડાવવાની ક્રિયાઓની મૂલવણી કરવી આવશ્યક છે.

૧૨.૨ સામાવાળાઓ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે અદાલતનું ધ્યાન વિદ્વાન ૧લી અપીલીય ન્યાયાધીશના ચુકાદા અને હુકમના ફકરા-૮ તરફ દોર્યું, જેમાં ખાસ કરીને આ રીતે નોંધવામાં આવ્યું છે:-

૮. આથી, એવું જણાય છે કે ૧૯૦૩ અને ૧૦૯૪ (એસ.આઈ.સી.- ૧૯૦૪) ના બંને ગીરો દસ્તાવેજો જુદા જુદા ગીરો મુકનારાઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યા હતા અને તે જુદા જુદા ગરિદારોના હિતમાં પણ હતા. વાદીઓએ ખાસ કરીને એવી અરજ મૂકી હતી કે ૧૯૦૪ નો ગીરો કરવામાં આવ્યો ત્યારે મણિલાલ છોટાલાલે અગાઉના ગીરાના બાકી પડતર વસૂલ કરી લીધા હતા અને તેથી મિલ્કત જાહેર હરાજીમાં વેચાણ માટે જવાબદાર નહોતી. મુકિતપ્રાપ્તિ અંગેની તપાસનો અધિકાર ક્યારેય લુપ્ત થયો નહોતો. મુકિતપ્રાપ્તિનો અધિકાર અને મુકિતપ્રાપ્તિ માટે નિર્ધારિત અવધિ, જેમ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે તે મુજબ, મણિલાલ છોટાલાલના માત્ર જાહેરનામાઓથી અથવા કોઈ એકતરફી કૃત્યોથી કોઈ રીતે પ્રભાવિત થતા નથી. મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા તગાવી લોન મેળવવા માટેના જાહેર નોટિસ સામે કોઈ વાંધો દાખલ ન કરવાથી વાદીઓનો અધિકાર ન તો હરણ થાય છે કે ન લુપ્ત થાય છે, તેમજ તેનાથી ઉક્ત મણિલાલ છોટાલાલમાં કોઈ અધિકાર નિહિત થતો નથી, અને તેથી, દરખાસ્તમાં થયેલ કથિત વેચાણ, મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ ને થયેલ કથિત વેચાણ તથા બી.એ.ડી.આર. માં થયેલી કથિત કાર્યવાહી વાદીઓના મુકિતપ્રાપ્તિના અધિકારને પ્રભાવિત કરતી નથી કે સંકુચિત કરતી નથી.

૧૨.૩ સામાવાળાઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે, નીચલી અદાલતો દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને હુકમનામાને સમર્થન આપતાં, નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી:—

૧. ફક્ત ૮ વ્યક્તિઓ વાદી નં. ૧, ૪ હોવા છતાં,

૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૩ અને ૧૪ એ ૨૩.૧૦.૧૯૦૩ તારીખનું સાદું ગીરો જેના પક્ષમાં બનાવ્યું

મેહતા પ્રભુદાસ સાંકળચંદ તેમના મેનેજર (વહીવટકર્તા) પંડ્યા મણિલાલ મારફતે

છોટાલાલને કૃષિ જમીનમાં સર્વે નંબર ધરાવતાં તેમના અવિભાજિત હિસ્સાના રૂપિયા ૩૬૧/— માટે

નં.૧૬૭૫/૧ થી ૧૬૭૫/૪ (જૂનો સર્વે નં.૧૫૩૮) માં કુલ ક્ષેત્રફળ ૧૫ એકર અને ૩૬ ગુંઠા, ખાતે

નદીપુર, તા.: કલોલ, જિ.: મહેસાણા.

૨. અરજદાર નં. ૧ થી ૧૫ ના પૂર્વજોએ તા. ૦૧.૧૨.૧૯૦૪ ના રોજ નોંધાયેલ ભોગબંધક દસ્તાવેજ દ્વારા, પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલની પત્ની બાઈ ઉગારી ઉર્ફે ગંગાના પક્ષે, તેના વ્યવસ્થાપક પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ મારફતે, ઉપરોક્ત મુજબની વિવાદિત જમીનનો કબજો રૂ. ૨,૩૦૦/— જે અરજદાર નં. ૧

થી ૧૫ ના પૂર્વજોના હિતમાં અગ્રિમ આપવામાં આવેલી રકમ હતી, તેના બદલામાં સોંપવામાં આવ્યો હતો, જે રકમ ૧૬ વર્ષની અવધિમાં વ્યાજ વિના ચૂકવવાની હતી અને તેની જામીનગીરીરૂપે ઉપરોક્ત ગીર્ણ દસ્તાવેજ અમલમાં મુકવામાં આવ્યો હતો.

૩. બીજા ગીરોનું અમલીકરણ કરતી વખતે, ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે પ્રથમ સાદા ગીરો હેઠળ અગ્રિમ આપવામાં આવેલી રૂ. ૩૬૧/- ની રકમ કપાત કરી હતી. આ હકીકત બંને અદાલતો દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવી છે અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા તેનો પડકાર કરવામાં આવ્યો નથી.

૪. પ્રભુદાસ સાંકલચંદની વિધવા બાઈ પ્રેમકુંવરે તારીખ ૨૩.૧૦.૧૯૦૩ ની સાદી ગીર્ણે રાખપત્રી હેઠળની રકમ વસૂલ કરવા માટે વાદી નં. ૧, ૪, ૫, ૭, ૮, ૧૦, ૧૩ અને ૧૪ વિરુદ્ધ દાવો નં. ૪૫ સન ૧૯૧૫-૧૬ દાખલ કર્યો હતો. ઉક્ત દાવામાં હુકમનામું આપવામાં આવ્યું હતું અને તેણીએ તારીખ ૧૨.૦૪.૧૯૨૭ ના આંક પર દ્વારા હુકમનામાં હેઠળના પોતાના હકો પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલના હિતે વેચી અને હસ્તાંતરિત કર્યા હતા.

વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે, મુકદ્દમા નં. ૪૫ ના ૧૯૧૫-૧૬ નું વાદપત્ર નોંધપોથી પર ન આવવાના અભાવે, તે એક કપટપૂર્ણ મુકદ્દમા સિવાય કંઈ નથી અને કાયદાની કોઈ જોગવાઈ મુજબ તે મુકદ્દમો દાખલ કરવા માટે કોઈ કાર્યવાહીનું કારણ અસ્તિત્વમાં નહોતું. તે સિવાય, તે મુકદ્દમામાં તમામ ૧૫ સંયુક્ત/સહ-માલિકોને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવ્યા નહોતા અને હુકમનામું

નોંધપોથી પર ન આવવાના અભાવે, નીચલી અદાલતોએ યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલ દ્વારા જે પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું તે વિવાદિત મિલકતની માલિકી નહોતું.

૫. ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે ઉક્ત હુકમનામાની અમલવારીમાં મિલકતનું હરાજી કરાવ્યું અને કથિત રીતે અદાલતની પરવાનગીથી તેને પોતાના નામે ખરીદાનું દર્શાવ્યું. તે મુજબ, વધુમાં વધુ એટલું જ માનવું કે તે ગીરો ધારકના સ્થાને આવે છે અને મુક્તિહક્કના સમહક્ક અથવા ગીરો આપનારાઓના હકો તેણે ખરીદા હોવાનું દાવો કરી શકતો નથી. વધુમાં, પ્રથમ ગીરો રૂપિયા ૩૬૧/- ની કપાત પછી પહેલેથી જ બાધિત થઈ ચૂક્યો હતો, તેથી હુકમનામાના કથિત વેચાણ અને હસ્તાંતરણ તથા કથિત અમલવારીની કાર્યવાહી અને અદાલત મારફતે થયેલ વેચાણ દેખાવટી, બેનામી અને કપટપૂર્ણ વ્યવહાર હતો, જે કાનૂનની નજરે રદબાતલ છે. ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે અદાલત સાથે છેતરપિંડી આચરી હતી અને તેથી સમગ્ર વ્યવહાર કાનૂનની નજરે દૂષિત બને છે.

સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે આ બાબત પણ નીચલી અદાલતો દ્વારા નોંધવામાં આવી છે, જેના સામે કોઈ પડકાર કરવામાં આવ્યો નથી.

૬. તા. ૦૩.૧૧.૧૯૪૯ના વેચાણખતથી, ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે અહીંના પોતાના પુત્ર નટવરલાલ-અપીલકર્તા નં.૨ના હિતમાં વેચાણખત કર્યો

હતો અને ત્યારબાદ દિવાની દાવો નં.૧૧૨/૧૯૫૬ દાખલ કરીને ઉક્ત વેચાણને શૂન્ય જાહેર કરાવ્યો હતો.

૭. ઉક્ત પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે તા. ૦૪.૦૮.૧૯૫૫ ના વિલ દ્વારા તેની પુત્રવધૂ-અપીલકર્તાના હિતમાં ઉક્ત જમીનમાં કથિત માલિકીના હકો વસીયતથી આપ્યા

અત્રેના નં. ૧ અને પરિણામે અપીલકર્તા નં. ૧ ઉક્ત વસીયતનામા હેઠળ ઉક્ત જમીન અંગે હકોનો દાવો કરે છે. અપીલકર્તા નં. ૧ના આ દાવા સુધી જ્યાં સુધી પ્રશ્ન છે, ઉપરોક્ત રજૂઆતોના પ્રકાશમાં, જ્યારે પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલને કોઈ માલિકી હક ન હતો, ત્યારે તેઓ અપીલકર્તા નં. ૧ના હિતમાં કોઈ માલિકી હક હસ્તાંતરિત કરી શકતા નહોતાં.

૮. અહીંના અપીલકર્તાઓ દ્વારા જે રીતે દલીલ કરવામાં આવી છે તે મુજબ મુક્તિપ્રાપ્તિનો અધિકાર ઉપરોક્ત પરિબળોના કારણે સમાપ્ત થઈ ગયો છે, અને તે પરિબળોને નીચલી અદાલતે નિયમિત નાગરિક વાદ નં. ૨૨૮ સન ૧૯૬૮ માં તા. ૩૦.૧૨.૧૯૭૯ ના પોતાના ચુકાદા અને હુકમનામામાં નકાર્યા હતા, જેમાં બધી દલીલો નામંજૂર કરવામાં આવી હતી અને એમ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે:-

અ. તારીખ ૦૧.૧૨.૧૯૦૪નો ગીરો અમલમાં યથાવત્ રહેલો છે અને તેથી, વાદીઓને વિમોચન મેળવવાનો હક છે.

બી. સામાવાળાઓને રૂપિયા ૪,૫૪૬/- ની ચુકવણી થતા, વાદીઓને કબજાનો હક અને ગીરોમુક્તિ મેળવવાનો અધિકાર રહેશે.

સી. પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલે અદાલતની વેચાણ પ્રક્રિયા હેઠળ કોઈ હક્ક પ્રાપ્ત કર્યા નહોતાં, કારણ કે તે કાયદાની નજરે રદબાતલ હતી.

ડી. વેચાણ સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓ-૩૪ આર-૪ ને ઓ-૨૧ આર-૯૫ સાથે વાંચતાં તેના ઉલ્લંઘનમાં હતું.

ઈ. દાવો મર્યાદાની અવધિની અંદર હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યો હતો અને સમયમર્યાદાથી અવરોધિત નહોતો.

૧૨.૪ સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે, ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, અપીલ માત્ર ‘અંત’ થવાના આધાર પર જ નામંજૂર થવી જરૂરી છે. પરંતુ, ગુણદોષના આધારે પણ, અપીલમાં કોઈ સાર નથી અને તે નામંજૂર થવા પાત્ર છે. સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલની આ રજૂઆત સાથે અદાલત સહમત છે કે બીજી અપીલ અંત પામી ગઈ છે; તેમ છતાં, કારણ કે મામલો વિસ્તૃત રીતે સાંભળવામાં આવ્યો હતો, આ ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૩. નીચલી અદાલતો દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદાઓ અને આદેશોનું અવલોકન કર્યા બાદ તથા કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓ, જેમાં ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ, ૧૮૮૨ ની જોગવાઈઓ જેમ કે કલમ-૬૦, જેમાં “ગીરણદારની

મુક્તિ મેળવવાનો હક” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, કલમ-૬૧, જેમાં “અલગથી અથવા એકસાથે મુક્તિ મેળવવાનો હક” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, કલમ ૬૨, જેમાં “ફળભોગી ગીરણદારનો કબજો પાછો મેળવવાનો હક” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, કલમ-૬૮, જેમાં “ગીરણ રકમ માટે દાવો કરવાનો હક” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, કલમ-૭૨, જેમાં “કબજામાં રહેલા ગીરણગ્રાહીનો હક” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, કલમ ૭૬, જેમાં “કબજામાં રહેલા ગીરણગ્રાહીની જવાબદારીઓ” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, કલમ-૮૧, જેમાં “મુક્તિ માટે દાવો કરી શકનાર વ્યક્તિઓ” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે અને અંતિમ પરંતુ ઓછું મહત્વનું નહીં એવી કલમ-૮૨, જેમાં “પ્રતિસ્થાપન” ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે, તેનો પણ અભ્યાસ કર્યા બાદ, આ અદાલતનું મંતવ્ય છે કે હાલની અપીલમાં કોઈપણ ગુણવત્તા નથી. પરિણામે, અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૩.૧ પરંતુ પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલની વાદીઓની મિલકત પર નજર ન હોત, તો ઉપરોક્ત મામલામાં આ ઘટનાઓ બની જ ન હોત; આ સમગ્ર ઘટના પંડ્યા મણિલાલ છોટાલાલની વાદીઓની મિલકત પચાવી પાડવા અને તેમને તેમના કાયદેસરના હકોમાંથી વંચિત રાખવાના એકમાત્ર હેતુથી પ્રેરિત હતી.

૧૪. સામાવાળાઓ તરફથી લર્નેડ એડવોકેટ શ્રી હવા એ, ભૂતપૂર્વ ગીરણદાતાઓના તમામ વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓને પક્ષકાર

બનાવવામાં આવ્યા નથી એવી દલીલના જવાબમાં, અદાલતનું ધ્યાન આ અદાલતના હરગૌરી રતિલાલ અને ૨ વિ. હજામ સુમર લાધા મામલાના નિર્ણય તરફ દોર્યું, જે એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ ગુજરાત ૭૬ માં અહેવાલિત છે. લર્નેડ એડવોકેટે રજૂઆત કરી કે, જો આ અદાલતે તે ચુકાદાના ફરો-૧૦ માં આપેલા નિર્દેશ જેવી જ દિશા હાલની મામલામાં પણ આપવામાં આવે, તો તે ન્યાયના હિતમાં રહેશે. ઉક્ત ચુકાદાનો ફરો-૧૦ નીચે મુજબ છે:-

૧૦. નીચલી અદાલતને આથી નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે ગીરવેનો સંબંધ ૧૯૩૭નો છે અને સામાવાળા છેલ્લા ૨૮ વર્ષથી કબજો સોંપવાનું સફળતાપૂર્વક ટાળી શક્યો છે, તે બાબત ધ્યાનમાં રાખીને અંતિમ હુકમનામાની કાર્યવાહી છ મહિનાની અવધિમાં પૂર્ણ કરે. તે મુજબ હુકમનામું તૈયાર કરવામાં આવે.

૧૪.૧ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે હાલની કેસમાં, ગીરો વર્ષ ૧૯૦૪નો છે, દાવો વર્ષ ૧૯૬૮નો છે અને વર્ષ ૨૦૧૪ સુધી મૂળ ગીરોકર્તાઓ સંપત્તિના કબજાથી વંચિત છે.

૧૫. વિનંતી વાજબી હોવાનું જણાય છે. તેથી, ઉપરોક્ત તથ્યોને ધ્યાનમાં લઈ, આ ચુકાદા અને હુકમની નકલ પ્રાપ્ત થયેલી તારીખથી ૪ (ચાર) મહિનાની અવધિની અંદર અંતિમ હુકમનામાની કાર્યવાહી પૂર્ણ કરવા માટે નીચલી અદાલતને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૧૬. આ તબક્કે, અપીલકર્તા તરફથી હાજર વિદ્વાન એડવોકેટ સુશ્રી રેણુ સિંહે આ ચુકાદા અને હુકમના અમલને ૬ અઠવાડિયાના સમયગાળા માટે સ્થગિત રાખવા વિનંતી કરી.

૧૭. જો આ કોઈ અન્ય બાબત હોત અને તેમાં કાનૂની પ્રશ્ન સંકળાયેલો હોત, તો અદાલત આ વિનંતી સહેલાઈથી સ્વીકારી લેત. હાલની મામલો એવો છે જેમાં છેતરપિંડી સિવાય બીજું કશું સંકળાયેલું નથી અને તેથી આ વિનંતી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૮. અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ બાબતે કોઈ હુકમ નહીં.

(રવિ આર. ત્રિપાઠી, ન્યાયમૂર્તિ)

*The translation of this judgment has been provided by M/s
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used

for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.